

Набрали чинності зміни до Вимог до безпечності та якості молока та молочних продуктів. Про чергове відтермінування наступного етапу підвищення допустимих рівнів критеріїв із деталізацією окремих положень розповідає Тетяна Гаркавенко, головна експертка компонента «Молочний сектор» швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України».

ВИМОГИ ДО БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ: ПОЕТАПНІ ПЕРЕХІДНІ ПЕРІОДИ ВІДТЕРМІНОВАНО

30 вересня 2022 року набрав чинності наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 22.08.2022 № 595 «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12 березня 2019 року № 118», який зареєстрований у Міністерстві юстиції від 16.09.2022 №10077/38413 (далі—зміни до Наказу 118/2019). Зміни, які вносяться цим наказом до Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів (наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12 березня 2019 року № 118, зареєстрований у Міністерстві юстиції від 07 червня 2019 р. за № 593/33564) (далі—Наказ 118/2019), є черговим кроком, що наближає молочний сектор України до вимог європейського законодавства. Для деяких операторів ринку ці зміни є частиною рутинних

процедур, вже впроваджених у господарстві, для інших—це можливість удосконалити власне виробництво. **Обов'язок оператора ринку**—виробляти безпечне молоко, яке відповідає допустимим рівням критеріїв, установлених Наказом 118/2019, шляхом забезпечення здоров'я тварин і персоналу, гігієни при доїнні та утриманні тварин, належного використання ветеринарних препаратів тощо. Через введення воєнного стану поетапні перехідні періоди, визначені Наказом 118/2019, було відтерміновано (наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10.11.2022 № 889 «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12 березня 2019 року № 118» (зі змінами), *див. табл. 1*. Оператору ринку дозволяється запроваджувати власні вимоги до мо-

лочної сировини, які засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів і контролю у критичних точках та які містять показники і процедури, що еквівалентні та/або мають рівень вищий, ніж визначені вимогами Наказу 118/2019. Змінами до Наказу 118/2019, у першу чергу, передбачено вдосконалення заходів щодо належної виробничої практики виробництва та обігу молока, що передбачають запровадження прозорої системи та простежуваності ведення записів та обміну даними про результати лабораторних досліджень (випробувань) з використанням інформаційно-комунікаційної системи компетентного органу (Молочний модуль, далі—ММ), яка дозволяє генерувати та аналізувати результати лабораторних досліджень, а також забезпечує ефективну взаємодію між операторами ринку та компетентним органом—Держав-

на служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі—Держпродспоживслужба). Реєстрація у ММ для операторів ринку є безкоштовною та проводиться адміністратором в територіальному органі Держпродспоживслужби. ММ забезпечує наступні рішення для оператора ринку:

- реєстрація акту про відбір зразків;
- постійний доступ до результатів досліджень сирого молока;
- сповіщення про нові результати лабораторних досліджень молока;
- розрахунок змінної середньої геометричної величини ЗБЗ та КСК за необхідний період;
- сповіщення відповідальних інспекторів про результати лабораторних досліджень, що перевищують допустимі рівні (згідно з вимогами статті 40 Закону України №2042-VIII від 18.05.2017 р.);
- дає змогу проводити статистичний аналіз результатів досліджень та відображає їх у формі графіків;
- сповіщає про затримання у графіку відбору зразків на регламентовані законодавством показники;
- надає можливість передавати результати своїх лабораторних досліджень третім особам (наприклад, молокопереробним підприємствам).

Тобто, дотримання законодавчих вимог щодо безпечності виробленого молока не потребує в цій частині інвестування додаткових фінансів та значно полегшує роботу оператору ринку. **Обов'язковою частиною будь-якої системи контролю є лабораторні стандарти якості та методи досліджень (випробувань).** Законодавство вимагає проведення до-

сліджень сирого молока на критерії, які є обов'язковими для контролю в уповноважений компетентним органом за цим напрямком лабораторії. Така лабораторія повинна бути обов'язково акредитованою на відповідність вимогам стандарту ДСТУ ISO 17025 та щороку брати участь у раундах професійного тестування за відповідними видами досліджень, які організовані референс-лабораторією або

Оператору ринку дозволяється запроваджувати власні вимоги до молочної сировини, які засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів і контролю у критичних точках та які містять показники і процедури, що еквівалентні та/або мають рівень вищий, ніж визначені вимогами Наказу 118/2019.

таблиця 1
Допустимі рівні критеріїв до молока сирого від корів

Станом на:	Загальне бактеріологічне забруднення (ЗБЗ), КУО/мл	Кількість соматичних клітин (КСК), клітин/мл	Точка замерзання, °С	Залишки ветеринарних препаратів та/або інших забруднюючих речовин (у тому числі інгібуючих)
01.01.2020	500 000 *	500 000 **	-0,52 ***	не допускаються****
Через рік з дня припинення або скасування воєнного стану	300 000 *	400 000 **	-0,52 ***	не допускаються****
Через два роки з дня припинення або скасування воєнного стану	100 000 *	400 000 **	-0,52 ***	не допускаються****

*За змінною середньою геометричною величиною за двомісячний період з частотою відбору зразків щонайменше 2 рази на місяць.
**За змінною середньою геометричною величиною за тримісячний період з частотою відбору зразків щонайменше 1 раз на місяць.
***Частота досліджень визначається оператором ринку.
****Визначаються скринінговими методами не рідше 1 разу на місяць, референтними методами — не рідше 1 разу на півроку.

НАКАЗ Мінагрополітики від 10 листопада 2022 року № 889 ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО НАКАЗУ МІНІСТЕРСТВА АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ від 12 березня 2019 року № 118 (із змінами)

Встановлено нові перехідні періоди щодо допустимих рівнів критеріїв до молока сирого від корів

Станом на:	Загальне бактеріологічне забруднення (ЗБЗ), КУО/мл*	Кількість соматичних клітин (КСК), клітин/мл**
01.01.2020	500 000	500 000
через рік з дня припинення або скасування воєнного стану	300 000	400 000
через два роки з дня припинення або скасування воєнного стану	100 000	400 000

Цільові значення

ОПЕРАТОРИ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ:

експорт або заявили компетентному органу про готовність до здійснення такого експорту;

виробництво дитячого харчування;

забезпечують відповідність молока сирого від корів таким допустимим рівням критеріїв:

ЗБЗ, КУО/мл*	КСК, клітин/мл**
100 000	400 000

Що важливо знати та розуміти про допустимі рівні критеріїв ЗБЗ і КСК?

Кількість соматичних клітин – це клітини епітелію молочної залози, лейкоцити тощо, різке зростання яких є ознакою захворювання тварини.

Загальне бактеріологічне забруднення відображає кількість мікроорганізмів в 1 мл молока та напряму пов'язане з гігієною утримання тварин, доїння та зберігання молока.

Допустимі рівні критеріїв ЗБЗ та КСК для сирого молока

* за змінною середньою геометричною величиною за двомісячний період з частотою відбору зразків щонайменше 2 рази на місяць
** за змінною середньою геометричною величиною за тримісячний період з частотою відбору зразків щонайменше 1 раз на місяць

нерезидентом, акредитованим на відповідність вимогам ДСТУ EN ISO/IEC 17043:2017 (EN ISO/IEC 17043:2010; ISO/IEC 17043:2010, IDT). Тобто уповноважена лабораторія також повинна довести свою компетентність щодо виконання досліджень на визначені показники.

Змінами до Наказу 118/2019 встановлюються і **референс-методи для перевірки відповідності** молока на ЗБЗ (ДСТУ EN ISO 4833-1:2014 (EN ISO 4833-1:2013) «Мікробіологія харчового ланцюга. Горизонтальний метод підрахунку мікроорганізмів. Частина 1. Підрахунок колоній за температури 30 °C методом розливу по чашках») та КСК (ДСТУ ISO 13366-1/IDF 148-1:2014 (ISO 13366-1:2008/IDF 148-1:2008, ISO 13366-1:2008/Cor 1:2009, IDT)). Такі методи є науково-обґрунтованими та розробляються органами зі стандартизації, наприклад, ISO (Міжнародна організація стандартів), альтернативні ж методи, у тому числі інструментальні, можуть використовуватися лабораторіями, але вони повинні бути підтверджені акредитованими міжнародними організаціями, наприклад, такими як AOAC International (Асоціація офіційних агрохіміків), та бути валідованими до зазначеного референтного методу у випробувальній лабораторії відповідно до протоколу, прийнятого на національному або міжнародному рівні. Стандартизовані методи забезпечують необхідну чутливість та специфічність методу за умови чіткого дотримання всіх етапів проведення досліджень.

Важливим критерієм безпечності молока є відсутність залишків антибіотиків та інших інгібуючих речовин, щодо вмісту яких встановлено законодавчі обмеження та/або кількість яких не повинна перевищувати максимально допустимі рівні, регламентовані законодавством, тобто—впроваджені оператором ринку процедури мають забезпечити, щоб сире молоко не використовувалося для виробництва харчових продуктів, якщо воно містить залишки таких речовин.

Частота відбору зразків і проведення досліджень за цими критеріями визначається оператором ринку на рівні господарства або групи господарств. Така частота не може бути нижчою, ніж передбачена чинним законодавством.

Змінами до Наказу 118/2019 встановлюється **мінімальна періодичність досліджень на виявлення залишків ветеринарних препаратів та інгібіторів**: не рідше одного разу на місяць скринінговими методами (методи, які використовуються для виявлення речовини або класу речовин на нижчому рівні, аніж встановлений максимально допустимий рівень, щоб виявити найменші залишки цих речовин в молоці) та не рідше одного разу на півроку референтними методами (методи, які повинні надавати інформацію про структурний хімічний склад речовини, її чітку ідентифікацію та кількісне визначення).

У разі виявлення в молоці залишків антибіотиків та інших інгібуючих речовин обіг такого моло-

ка чи молозива забороняється. Слід пам'ятати, що частота повинна встановлюватися таким чином, щоб забезпечити достовірність інформації і, як мінімум, забезпечити коригувальні дії у випадку, якщо за результатами досліджень виявлено відхилення, щоб потенційно небезпечні харчові продукти/сировина, виготовлені за період з останнього позитивного результату моніторингу, не вийшли за межі контролю оператора ринку.

Крім того, змінами до наказу 118/2019 деталізуються **вимоги щодо поводження з молоком, яке не відповідає допустимим рівням критеріїв щодо ЗБЗ та КСК**. На відміну від молока, яке містить залишки ветеринарних препаратів і яке суворо забороняється вводити в обіг, сире молоко, яке не відповідає допустимим рівням критеріїв, критерії щодо ЗБЗ та КСК може бути використано для виготовлення сирів з періодом дозрівання не менше, ніж 60 днів, та молочних продуктів, вироблених з таких сирів.

Детальніше із Стандартними операційними процедурами щодо відбору зразків сирого молока для визначення ЗБЗ та КСК та порядком дій державних інспекторів, державних ветеринарних інспекторів та уповноважених осіб у випадку повідомлень в інформаційно-комунікаційній системі Держпродспоживслужби про невідповідність сирого молока допустимим рівням критеріїв щодо ЗБЗ та КСК можна ознайомитись на офіційному вебсайті компетентного органу за посиланнями <https://dpss.gov.ua/mizhnarodne-spirobitnictv/veterinariya-ta-bezpechnist/standartni-operacijni-proceduri> та <https://dpss.gov.ua/storage/app/sites/12/uploaded-files/Untitled.pdf>.

Важливо, щоб сьогодні кожен учасник ланцюга виробництва сирого молока розумів, що зміни до чинного законодавства, не встановлюють додаткові вимоги, а лише уніфікують та деталізують чинні: виробник несе відповідальність за виробництво безпечного та належної якості молока; делегат відбору зразків проводить якісний відбір репрезентативних зразків сирого молока; уповноважена лабораторія гарантує достовірність результатів досліджень (випробувань) молока на показники якості та безпечності; компетентний орган забезпечує якісний прозорий ризик-орієнтований державний контроль щодо здоров'я та благополуччя тварин, дотримання оператором ринку вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів. ●

Інформаційно-комунікаційна система «Молочний модуль» (ММ) дозволяє генерувати та аналізувати результати лабораторних досліджень і забезпечує ефективну взаємодію між оператором ринку та компетентним органом (Держпродспоживслужба).
Реєстрація у ММ безкоштовна, не потребує додаткового фінансування і значно полегшує роботу оператора ринку.